

KAPYOVCI

Rod Kapy bol s obcou Kapušany a hradom spojený lhé stáročia, aj keď sa majitelia hradu občas menili. Rod Kapyovcov bol zbožný a obštal aj v reformácii cirkvi. **Gabriel Kapy** (1658 – 1728) bol pedagógom, spisovateľom, ale hlavne teológom a filozofom. Patril medzi aktívnych predstaviteľov protireformácie. Bol predstaveným jezuitov v Trenčíne a v Trnave. Počas štúdií vo Viedni napísal dramatickú prácu s názvom Obrana a oslobodenie Viedne na základe udalostí, ktorých bol sám svedkom. Opísal v nej obliehanie Viedne tureckými vojskami. Neskôr sa dostal k misiám a napokon

v roku 1713 sa stal rektorom Trnavskej univerzity, kde prednášal dogmatiku a písal práce o kresťanskej náuke a viere. **ThDr. Gabriel Kapy ml.** (1817 – 1872) bol v roku 1840 vysvätený za kňaza a v roku 1857 za biskupa. Stal sa významným odborníkom cirkevného práva. Posledné roky života žil v ústraní Kláštora milosrdných bratov v Bude. Tretím kňazom bol **Žigmund Kapy**, ktorý bol kanonikom v Jágri. Významné postavenie v Šarišskej stolici mal **Juraj Kapy**, ktorý bol vynikajúcim diplomatom a vojakom.

Prísaha hradných sluhov

„Ja (meno) prisahám Bohu Otcu, Synu i Duchu svätému, trojici nerozdielnej, blahoslavennej Panne Márii, Matke Božej i všetkým svätým a na spasenie mojej duše, že chcem Kapušianskemu zámku a jeho pánovi spravodlivo a verne slúžiť podľa inštrukcií nám vydaných. Zámek Kapušiansky nikomu nedám až do smrti, menej to zradím a čokoľvek škodného vidím na zámku, tak pánom oznámim. Nepriateľovi nepriateľ budem, priateľovi priateľ. Nech mi Pán Boh tak pomáha pre jeho bolestné umučenie.“

Przysięgę wedle swojej konfesji

„Ja, (imię), przysięgam na Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego, Świętą Trójcę Przenajświętszą, Niepokalaną Marię Pannę, Matkę Boską i wszystkich świętych oraz na zbawienie duszy mojej, że pragnę służyć zamkowi kapuszańskimu i jego panu sprawiedliwie i wiernie według przekazanych instrukcji. Zamku w Kapuszanach nie oddam nikomu aż do śmierci, nigdy go nie zdradzę, a cokolwiek niedobrego na zamku ujrzę, przekażę to panu. Wrogowi wrogiem będę, przyjacielowi zaś przyjacielem. Tak mi dopomóż Bóg w swej bolesnej męce.“

Warto wspomnieć tu także wieloletniego „prawie” głównego zarządcę powiatowego, **Edwarda Kapy** (1817 – 1886), prawnika i wysokiego rangą urzędnika. Jego matką była Amália Bánó, pochodząca z rozgałęzionej i stosunkowo zamożnej rodziny, której majątki i posiadłości znajdowały się nie tylko w Szaryszu, lecz również w innych okolicznych stolicach. Szczyt kariery politycznej Edwarda Kapy przypada na lata 1849 – 1867, kiedy to jako wierny zwolennik cesarza i dworu wiedeńskiego piastował praktycznie najwyższe stanowiska w administracji powiatowej. Przez prawie dwadzieścia lat kierował powiatami na Węgrzech, nigdy jednak nie grał głównych skrzypiec. Od 1867 r. jego zaangażowanie, podobnie jak u innych wiedeńskich polityków, wygasło. Odszedł na emeryturę i zmarł w zapomnieniu w niewielkiej posiadłości Grorodzin Pusztą (w katastrze dzisiejszej wsi Ďurďoš), pozostałości dawnej rozległej posiadłości rodziny Kapów w Szaryszu.

Rodzina Kapów nie zawsze potrafiła dobrze zarządzać swoimi majątkami. Niektórzy członkowie rodu stali się znani z powodu pewnych cech charakteru, choćby **Franciszek Kapy**, który w 1840 r. opublikował takie oto ogłoszenie: „*We dług lewackiego kalendarza mam już 70 wiosen, ale czuję się na 25. Ta, która chce się stać ma małżonką, nie może mieć więcej niż 16-20 lat. Musi mieć ładne zęby i nieskazitelną reputację. Nie może nosić naszyjników, kolczyków i pierścieni ani innych podobnych świecidełek. Nie zniosę noszenia papci, chust na głowie, wstążek, sztucznych włosów oraz sukni uszytych wedle najnowszej mody. Może nosić to, co noszą inne. Nie powinna robić na drutach, ponieważ ta nowa rozrywka jest nonsensem służącym zabiciu czasu. Muzyce może się poświęcać jedynie pod warunkiem, że grę na instrumentcie opanowała na odpowiednio wysokim poziomie. We wszystkich moich podróżach musi mi towarzyszyć, gdyż jestem zdania, że to wstyd dla mężczyzny, gdy on tuła się po świecie i chodzi po gospodach, a jego żona nudzi się w domu. W dniu ślubu otrzyma 30 000 złotych monet, z których procent może wedle własnego uznania wydać, gdyż nie ma gorszej własności charakteru niż lichwiość. Nie chce też nigdy oglądać swej małżonki tańczącej, podskakującej niczym błazen.*” I co sędzicie o takiej ofercie matrymonialnej? Ślub się w końcu odbył, ale choć zapowiadało się ciekawie, małżeństwo nie było szczęśliwe i wkrótce para się rozstała. Nie ulega wątpliwości, że tego typu zachowanie miało katastrofalny wpływ na finanse rodziny.

RÓD KAPÓW

Ród Kapów od wieków był związany z Kapuszanami i zamkiem, choć jego właściciele się zmieniali. Byli to pobożni ludzie, którzy w okresie reformacji zostali wierni swemu wyznaniu. **Gabriel Kapy** (1658 – 1728) był pedagogiem, pisarzem, a przede wszystkim teologiem i filozofem. A ponadto jednym z aktywnych przedstawicieli kontrreformacji. Pełnił rolę przełożonego jezuitów w Trzyczynie i Trnawie. Podczas studiów w Wiedniu napisał dramat zatytułowany „Obrona i wyzwolenie Wiednia” na motywach wydarzeń, których był świadkiem. Opisał w nim oblężenie Wiednia przez wojska tureckie. W późniejszym

czasie udał się na misje, a w 1713 r. został rektorem Uniwersytetu w Trnawie, na którym wykładał dogmatykę. Pisał prace o nauczaniu i w miarę możliwości dokładał teologii **Gabriel Kapy młodszy** (1817 – 1872) w 1840 r. przyjął święcenia kapłańskie, a w 1857 r. biskupie. Został wybitnym ekspertem w dziedzinie prawa kościelnego. Ostatnie lata życia spędził w zaciszu klasztoru Braci Miłosiernych w Budzie. Trzecim duchownym był **Zygmunt Kapy**, który został kanonikiem w Egerze. Ważną postacią stolicy szaryskiej był także **Jerzy Kapy**, znakomity dyplomata i wojskowy.

Za zmienku stoi dlhoročný „takmer” hlavný okresný správca **Eduard Kapy** (1817 – 1886), právnik a vysokopostavený úradník. Jeho matka bola Amália Bánó, ktorá pochádzala z rozvetvenej a pomerne zamožnej rodiny, ktorej majetky a sídla sa nachádzali nielen v Šariši, ale tiež vo viacerých okolitých stolicach. Politická kariéra Eduarda vyvrcholila v rokoch 1849 – 1867, keď ako verný stúpenec cisára a viedenského dvora, zastával prakticky najvyššie funkcie v okresnej správe. Takmer dvadsať rokov bol poverený riadením rôznych uhorských okresov, nikdy však nebol hlavným správcom. Od roku 1867 sa jeho angažovanosť, podobne ako u mnohých iných viedenských politikov, náhle skončila. Odišiel do dôchodku a zomrel zabudnutý na malom statku Grodzin Pusztá (v katastri dnešnej obce Ďurďoš), poslednom pozostatku kedysi rozsiahleho majetku rodiny Kapyovcov v Šariši.

Josef Fabini: Kapušany, 1954 – 1956, litografia, papier, Východoslovenská galéria / Galeria Wschodniosłowacka

Kapyovci neboli vždy dobrými hospodármi. Niektorí členovia tohto rodu sa stali známymi pre niektoré povahové zvláštnosti, ako aj **František Kapy**, ktorý si v roku 1840 podal takýto inzerát: „*Podľa levočského kalendára mám už 70 rokov, no ja sám sa cítim na 25 rokov. Tá, ktorá sa chce za mňa vydať, nesmie byť staršia ako 16-20 rokov. Musí mať pekné zuby a nepoškvrnenú povest. Nesmie nosiť náhrdelníky, náušnice ani prstene či podobné hlúposti. Neznosiem, aby nosila papuče, šatky na hlave, stužky, falošné vlasy ani šaty si nesmie dávať šif podľa poslednej módy. Nosiť môže to, čo iné nosia. Nesmie piest, pretože táto nová hra je nezmysel na vyplnenie času. Hudbou sa iba v tom prípade môže zaoberať, ak svoju hru doviedla na umeleckú úroveň. Na mojich cestách ma všade musí nasledovať, pretože tak cítim, že pre muža je to hanba, ak sa on kade tade potuluje a chodí po krčmách, kým jeho žena sa doma nudí. V deň sobáša dostane 30 000 zlatých, z ktorých úroky môže podľa vlastnej úvahy utrátiť, pretože nieť škaredšej vlastnosti ako lakomstvo. Tancovať nikdy nechcem vidieť svoju manželku poskakovať ako blázna.*” Prijali by ste takú ponuku na sobáš? K svadbe nakoniec došlo, no manželstvo napriek zaujímavému začiatku nebolo šťastné a po krátkej dobe došlo k rozchodu manželov. O tom, že podobné správanie malo katastrofálny dopad na rodinné financie, nemožno pochybovať.

V roku 1843 **Štefan Kapy**, otec Eduarda Kapyho, dal svoje majetky v Tulčíku, Fulianke, Tálke (dnes súčasť Nemcovce) a Lipníku (dnes časť Šarišskej Poruby) do zálohy Antonovi Ghillánymu (rodinnému právnikovi) na 32 rokov. Tieto majetky mali byť zárukou za poskytnutú pôžičku. Keďže Kapyovci peniaze, ktoré použili jednak na splatenie časti starých dlhov, jednak na pokrytie životných potrieb nakoniec nevrátili, o tieto majetky prišli. Kapyovské majetky ostali v držbe Ghillányovcov až do pozemkovej reformy po vzniku prvej ČSR.

Po odchode Kapyovcov z Tulčíka sa nám historické stopy rodu Kapy strácajú. Ich potomkovia ešte žijú. V rámci svojich možností sa snažia poskladať črepy osudov ich predkov do ucelenej mozaiky.

Z archívu rodu Kapyovcov v Budapešti sa nám zachovali vzácné poučenia a príkazy pre desiatnika a hradných drábov, prisaha hradných sluhov. Podáva nám informácie jednak o zbožnosti hradných pánov a zároveň o pravidlách života na hrade v 17. storočí, ešte kým sa panstvo zdržiavalo na hrade v Kapušanoch.

Ak do služby nastúpil nový sluha alebo dráb, desiatnik mu mal prečítať poučenia pre hradných sluhov a nový sluha mal podľa svojej viery odprisahať prisahu hradných sluhov. Originál textu prisahy je na hernom prvkú. Skúste ho správne poskladať.

Z poučenia desiatnika i drábov Kapušianskeho zámku vyberáme:

- Ktoríkoľvek sú na službe v zámku, najprv nech majú pri sebe bázeň Božiu a sami seba nech verní budú. Pušku, šablu a valašku do ruky nech si vezmú. Nech medzi sebou nemajú žiadnu zvađu, ale tak nech žijú ako keby vlastní bratia boli.
- Na všetko náradie v zámku, na zbroj a čokoľvek, na bránu našu dobrý pozor dať, či to je pánske alebo poddaných. Ak pre ich nedbanlivosť pánom alebo poddaným škoda sa stane, sluhovia zámockí budú platiť.
- Ráno i večer keď bránu zatvárajú alebo otvárajú, všetci v zbroji na bráne majú stáť. Pri otváraní i zatváraní na nižnej bráne tri razy nech Ježiš Mária zvolajú. Desiatnik nech ich k modlitbe naháňa. Po zatvorení brány do vnútra nech bez pánskeho rozkazu nikoho nepúšťajú.
- Jeden hlásnik do polnoci a druhý od polnoci nech hlása na veži, na boku jeden dráb do polnoci a druhý od polnoci. Desiatnik nech spravodlivo varuje svojich, aby nezaspali.
- Ráno, keď bránu otvárajú, desiatnik sám nech okolo zámku obíde, aby snád nejaký podvodník nebol pri zámku. Ak niekoho zbadá, má ho odohnať, ak sa nedá odbiť, pánovi nech dá na známosť. Keď veľkú bránu otvárajú, nech sú všetci v pozore, pokiaľ bránu nezdvihnú hore. I malú bránu nech vrátnik otvori, až keď uvidí, kto chce dnuka prísť. Na veži nech sa zastaví, kto vidí, že do brány niekto ide, nech zazvoní. Ak v panstve oheň vidia na niektorej strane, tak nech raz streli, ak však zlodej alebo nepriateľ by sa skúšal dostať do zámku, tri razy nech streli, aby z panstva (majetkov) pomoc mohla prísť.
- Ak v zámku od vetra alebo starosti sa desiatnik pokazi, nech ho pán napomína, aby sa polepšil. Miesto v zámku medzi bránami, dvory alebo predsiene treba držať v čistote. Taktiež i bašty a iné miesta na oheň nechajú majú dávať pozor. V zámku nech nikto do haní nefajčí, koho pri tom prichytí desiatnik, tri lopaty na ňom nech udrie.

Josef Fridrich Wagner: Podobizen Ladislava Kapii, 1792, suchý pastel, papier, pergamen, Východoslovenská galéria
Josef Fridrich Wagner: Portret Ladislava Kapii, 1792, sucha pastel, papier, pergamin, Galeria Wschodniosłowacka

POUŽITÁ LITERATÚRA / BIBLIOGRAFIA:

- DERFÍŇÁK P.: Dlhoročný „takmer” hlavný župan Eduard Kapy (1817-1886). In *Dejiny – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove* č. 1/2019
- TRENČÁNSKÁ M. – SMETANKOVÁ L. 2014. Kapušany 1248-2014. Kapušany: ADIN, 2014. 160 s. ISBN 978-80-89540-52-5

Gdy do służby przychodził nowy sługa lub wartownik, dowódca miał mu przeczytać pouczenia, a ten miał złożyć przysięgę wedle swojej konfesji. Oryginał tekstu przysięgi został umieszczony na rekwizycie do gry. Spróbuj go ułożyć w całość.

Z pouczenia dla dowódcy i wartowników zamku Kapuszańskiego:

- Ktokolwiek rozpoczyna służbę na zamku, najpierw winien mieć w sobie bojaźń Bożą i niech sam siebie wiernym będzie. Strzelbę, szablę i toporek niech do ręki weźmie. Niech nie szuka z innym zwady, lecz z nim żyje za pan braty.
- Na wszystkie sprzęty na zamku, zbroje i inne elementy wyposażenia, a także na bramę należy uważać, niezależnie od tego, czy do pana, czy do poddanych należą. Jeśli z powodu niedbałości pana lub poddanych szkoda nastanie, słudzy zamkowi ją ponoszą.
- Rano i wieczór, gdy bramę zamykają bądź otwierają, wszyscy w zbroi na bramie stać mają. Przy otwieraniu i zamykaniu dolnej bramy niech po trzykroć zawołają „Jezus Maria”. Dowódca niech ich do modlitwy zagoni. Po zamknięciu bramy do środka niech nikogo bez rozkazu pana nie wpuszczają.
- Jeden hejnalista do północy, drugi zaś od północy niech ogłasza czas z wieży, u boku jego niech będzie do północy jeden, po północy zaś drugi strażnik. Dowódca niech sprawiedliwie pilnuje, aby mu wartujących sen nie zmorzył.
- Rano, gdy bramę otwierają, dowódca niech sam zamek obejdzie, sprawdzając, czy aby jakiś złoczyńca nie kręci się w jego pobliżu. Jeśli kogoś dostrzeże, niech go odpędzi, a jeśli nie da się go odpędzić, pana niech powiadomi. Przy otwieraniu bramy głównej wszyscy powinni się mieć na baczności, dopóki jej nie podniosą. Małą bramę niech wartownik otwiera dopiero wtedy, gdy ktoś chce wejść do środka. Na wieży niech się zatrzyma ten, kto widzi, że do bramy ktoś inny podchodzi i niechaj w dzwon uderzy. Jeśli kto ogień z którejś strony obaczy, niech wystrzeżli w powietrze, jeśli złodziej lub wróg próbowałby się dostać do zámku, trzy razy niech wystrzeli, aby pomoc wezwać.
- Jeśli dowódca od wiatru lub trosk się załamie, niech go pan skarci, żądając poprawy. Miejsce w zamku między bramami, dziedzińcami czy przedsiónkami powinno być utrzymywane w czystości. Również baszty i inne miejsca na ogień muszą pozostawać w gotowości. W zamku niech nikt tytoniu nie pali, a jeśli dowódca kogoś na tym przyczłapie, niech go trzy razy łopatą zdzieli.

